

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

LÊ ĐỨC DŨNG

**NGHIÊN CỨU THÀNH PHẦN LOÀI VÀ SỰ PHÂN BỐ
CỦA LƯỚNG CƯ, BÒ SÁT TRONG MỘT SỐ SINH CẢNH
TẠI XÃ Y TÝ, HUYỆN BÁT XÁT, TỈNH LÀO CAI**

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

THÁI NGUYÊN - 2016

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

LÊ ĐỨC DŨNG

**NGHIÊN CỨU THÀNH PHẦN LOÀI VÀ SỰ PHÂN BỐ
CỦA LƯỠNG CƯ, BÒ SÁT TRONG MỘT SỐ SINH CẢNH
TẠI XÃ Y TÝ, HUYỆN BÁT XÁT, TỈNH LÀO CAI**

**Chuyên ngành: SINH THÁI HỌC
Mã số: 60.42.01.20**

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. HOÀNG VĂN NGỌC

THÁI NGUYÊN - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả của luận văn là hoàn toàn trung thực, do tôi thu thập và xử lí. Đồng thời, luận văn này chưa từng được bảo vệ trước bất kỳ một hội đồng nào trước đây.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2016

Tác giả luận văn

Lê Đức Dũng

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình thực hiện đề tài, tôi đã nhận được sự hướng dẫn khoa học rất tận tình của TS. Hoàng Văn Ngọc. Xin được gửi đến thầy những tình cảm thiêng liêng và lòng biết ơn sâu sắc nhất.

Ngoài nỗ lực của bản thân, tôi đã nhận được sự giúp đỡ và tạo điều kiện thuận lợi của các thầy cô trong khoa Sinh học, phòng Đào tạo- Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên; Ban quản lý và cán bộ Chi cục kiểm lâm, Đảng ủy, Hội đồng nhân dân, Ủy ban nhân dân xã Y Tý, huyện Bát Xát, tỉnh Lào Cai cũng như nhân dân địa phương trong quá trình thu thập tài liệu và thực địa. Tôi xin trân trọng cảm ơn về sự giúp đỡ quý báu đó.

Trong quá trình nghiên cứu và phân tích số liệu, tôi cũng nhận được sự giúp đỡ tận tình về chuyên môn của của TS. Nguyễn Thiên Tạo (Bảo tàng Thiên nhiên Việt Nam, Viện Hàn lâm KH & CN Việt Nam). Xin được trân trọng cảm ơn thầy.

Xin được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới gia đình, thủ trưởng đơn vị và các anh chị em đồng nghiệp đã hết lòng giúp đỡ, động viên tôi vượt qua khó khăn để hoàn thành luận văn này.

Một lần nữa, tôi xin trân trọng cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2016

Tác giả luận văn

Lê Đức Dũng

MỤC LỤC

	Trang
LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC KÍ HIỆU VIẾT TẮT.....	iv
DANH LỤC CÁC BẢNG, BIỂU ĐỒ.....	v
DANH LỤC CÁC HÌNH	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Mục tiêu của đề tài.....	2
3. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của đề tài.....	2
4. Nội dung nghiên cứu	3
5. Đóng góp của đề tài	3
Chương 1. TỔNG QUAN VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU	4
1.1. Lịch sử nghiên cứu LCBS ở các tỉnh miền núi phía Bắc	4
1.2. Lịch sử nghiên cứu LCBS ở tỉnh Lào Cai	11
Chương 2. ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN, KINH TẾ - XÃ HỘI VÙNG NGHIÊN CỨU	13
2.1. Điều kiện tự nhiên	13
2.1.1. Vị trí địa lí.....	13
2.1.2. Địa hình.....	13
2.1.3. Khí hậu - thủy văn.....	14
2.1.4. Tài nguyên.....	15
2.2. Đặc điểm kinh tế - xã hội.....	17
2.2.1. Dân cư, dân tộc	17
2.2.2. Thực trạng kinh tế - xã hội.....	18

Chương 3. MỤC ĐÍCH, ĐỐI TƯỢNG, ĐỊA ĐIỂM, THỜI GIAN, THIẾT BỊ VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	24
3.1. Mục đích nghiên cứu	24
3.2. Đối tượng nghiên cứu.....	24
3.3. Địa điểm nghiên cứu.....	24
3.4. Thời gian nghiên cứu.....	24
3.5. Thiết bị nghiên cứu và phương pháp nghiên cứu.....	24
3.5.1. Thiết bị nghiên cứu	24
3.5.2. Phương pháp nghiên cứu	25
Chương 4. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN.....	33
4.1. Thành phần loài LCBS ở xã Y Tý, huyện Bát Xát, tỉnh Lào Cai	33
4.2. Nhận xét về thành phần loài LCBS ở KVNC.....	35
4.2.1. Sự đa dạng về thành phần phân loại học.....	35
4.2.2. So sánh sự tương đồng về thành phần loài LCBS của KVNC với một số khu vực khác	37
4.2.3. Mô tả đặc điểm hình thái, sinh thái của các loài LCBS bổ sung cho tỉnh Lào Cai	38
4.3. Sự phân bố LCBS ở xã Y Tý, huyện Bát Xát, tỉnh Lào Cai	40
4.3.1. Phân bố theo sinh cảnh.....	40
4.3.2. Phân bố theo nơi ở.....	44
4.3.3. Phân bố theo độ cao	48
4.4. Các loài LCBS quý hiếm ở khu vực nghiên cứu.....	50
4.5. Các nhân tố đe dọa khu hệ LCBS và đề xuất hướng bảo tồn.....	51
4.5.1. Các nhân tố đe dọa LCBS ở KVNC.....	51
4.5.2. Đề xuất hướng bảo tồn LCB Sở KVNC	52
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	55
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	57

DANH MỤC CÁC KÍ HIỆU VIẾT TẮT

BS	Bò sát
DC	Dân cư
DTTN	Diện tích tự nhiên
đtg	Đồng tác giả
IUCN 2015	Danh lục đỏ IUCN version 2015.4
KBT	Khu bảo tồn
KBTTN	Khu bảo tồn thiên nhiên
KVNC	Khu vực nghiên cứu
LC	Lưỡng cư
LCBS	Lưỡng cư, bò sát
SC	Sinh cảnh
SĐVN	Sách Đỏ Việt Nam, 2007. Phần Động vật
VQG	Vườn quốc gia

DANH LỤC CÁC BẢNG, BIỂU ĐỒ

	Trang
Bảng 2.1. Tọa độ, độ cao, thời gian khảo sát trên các tuyến	26
Bảng 4.1. Danh sách thành phần loài LCBS ở KVNC	33
Bảng 4.2. Đa dạng bậc phân loại LC ở KVNC.....	35
Bảng 4.3. Đa dạng bậc phân loại BS ở KVNC	36
Bảng 4.4. Chỉ số tương đồng (Sorensen-Dice index) về đa dạng loài giữa KVNC với một số khu vực khác	37
Bảng 4.5. Sự phân bố các bậc phân loại của LCBS theo sinh cảnh	41
Bảng 4.6. Sự phân bố các bậc phân loại của LCBS theo nơi ở	44
Bảng 4.7. Danh sách các loài LCBS quý hiếm ở KVNC	50
Biểu đồ 4.1. Tỷ lệ số loài LCBS phân bố trong từng sinh cảnh ở KVNC (%).....	42
Biểu đồ 4.2. Tỷ lệ số loài LCBS phân bố trong từng nơi ở tại KVNC (%)	45
Biểu đồ 4.3. Tỷ lệ số loài LCBS phân bố theo độ cao tại KVNC (%).....	49

DANH LỤC CÁC HÌNH

	Trang
Hình 2.1. Bản đồ các điểm thu mẫu thuộc xã Y Tý, huyện Bát Xát, tỉnh Lào Cai.....	23
Hình 3.1. Bàn chân lưỡng cư không đuôi	28
Hình 3.2. Số đo lưỡng cư không đuôi	29
Hình 3.3. Tấm đầu của rắn	29
Hình 3.4. Các loại vảy lưng ở rắn	30
Hình 3.5. Cách đếm số hàng vảy thân.....	30
Hình 3.6. Vảy bụng, vảy dưới đuôi và tấm hậu môn	30
Hình 3.7. Các tấm trên đầu ở thằn lằn (Mabuya).....	31
Hình 3.8. Lỗ tai thằn lằn (theo Bourret, 1943).....	31
Hình 3.9. Mắt thằn lằn (theo Bourret, 1943).....	31
Hình 4.1. Sự tương đồng về đa dạng loài tập hợp theo nhóm giữa KVNC với các khu vực khác	38

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Lưỡng cư, bò sát (LCBS) là những mắt xích quan trọng trong lưới thức ăn của các quần xã sinh vật. Với số lượng loài rất phong phú và đa dạng, LCBS là tài sản vô giá đối với cộng đồng, là nền tảng trong chiến lược phát triển kinh tế - xã hội, bảo vệ môi trường đồng thời có ý nghĩa cực kỳ quan trọng đối với nông nghiệp và góp phần vào việc cân bằng sinh thái trong hệ tự nhiên và hệ nhân văn.

Ngoài giá trị khoa học, LCBS từ lâu đã được con người sử dụng làm thực phẩm, dược liệu, vật trang trí - động vật cảnh, trong kỹ nghệ da, và là thiên địch của rất nhiều loài sâu bọ phá hoại mùa màng, kể cả một số loài gặm nhấm gây hại cho con người như chuột... Mặt khác, ở một mức độ nhất định, chúng cũng là động vật gây hại: các loài rắn độc đe dọa sức khỏe, tính mạng con người và vật nuôi; là những vật chủ trung gian truyền bệnh của nhiều loài kí sinh; hay có thể xâm hại ngành thủy sản do các loài cá cũng là con mồi tự nhiên của nhiều LCBS...

Nghiên cứu khu hệ LCBS ở Việt Nam nhìn chung mới chỉ được thực hiện ở các khu bảo tồn (KBT), vườn quốc gia (VQG) và một số tỉnh trên diện rộng. Ở Lào Cai chỉ có một số nghiên cứu được thực hiện ở VQG Hoàng Liên huyện Sa Pa, khu bảo tồn thiên nhiên (KBTTN) Hoàng Liên huyện Văn Bàn, còn những khu rừng già thuộc các huyện khác chưa có công trình nghiên cứu cụ thể nào về LCBS.

Y Tý thuộc huyện Bát Xát, tỉnh Lào Cai, là một xã vùng cao biên giới đặc biệt khó khăn, với độ cao trung bình 2.000 m so với mặt nước biển, có đường biên giới dài 17 km tiếp giáp với nước Trung Quốc. Toàn xã có tổng diện tích đất tự nhiên là 8.654 ha, với 15 thôn bản gồm 4 dân tộc chính cùng sinh sống (Hà